תורת הר שמואל

פרשת בלק תשע"ט זמני השבת:

כניסה: 7:17 צאת: 8:29 ר"ת: 8:59 שקיעה: 7:50

מזל טוב!

לכל משפחת סנדומירסקי הי"ו
על אירוסי הבת

הר' פנחס אמיתי ורעיתו הי"ו
על נישואי הבת

הר' דוד אבני ורעיתו הי"ו
על נישואי הבן

ברכה שמחה ונחת באורך ימים ושנים!

נדפס לעילוי נשמת איש צדקה וחסד
ר' בנימין בן שלום ולאה שרעבי ז"ל

פרשה מפורשת הרב דוד שרעבי

וַיַּרְא בָּלָק בֶּן צִפּוֹר אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאֱמֹרִי, בלק מפחד! מה קרה? כתוב בסוף הפרשה הקודמת - וַיִּסְּעוּ וַיַּעֲלוּ דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן לִקְרָאתָם הוּא וְכָל עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֶדְרֶעִי, וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אַל תִּירָא אֹתוֹ כִּי בְיָדְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת כָּל עַמּוֹ וְאֶת אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לּוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן, וַיַּכּוּ אֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו וְאֶת כָּל עַמּוֹ עַד בִּלְתִּי הִשְׁאִיר לוֹ שָׂרִיד וַיִּירְשׁוּ אֶת אַרְצוֹ. אז בלק מפחד. אם שני מלכים חזקים לא עמדו בפני ישראל, כיצד הוא יעמוד בפניהם. לכן הוא שולח לקרוא לבלעם. ומה עם בני ישראל? הרי מלכים גדולים עומדים למולם! וכי הם לא מפחדים גם כן? הרי יש טבע בעולם, טבע שהקב"ה ברא, יש סיטרא אחרא, מי יודע מה יהיה?!

בזוהר (דף קפ"ה ע"א) מבואר, שיש מקום בעולם שבו הרים רמים ורבים, וכן יש חיות גדולות, ונסתרים החיות הגדולות בהרים הרמים (ועוג מלך הבשן היה גר ונמצא ביניהם).

נסיונות האדם בעולם הזה עיקרם משרש אחד, כשמתמעט מידת הביטחון בבורא עולם על ידי שסובר שאולי מפני מעשיו הרעים, או שכך ברא הקב"ה בעולמו, שיהיו ח"ו מקומות כביכול שבורא עולם אינו מסתכל שם, ויוסבר בעיניו בלשון של הסתר פנים וכדומה, שכביכול ניתן רשות לרע בעולם ולכן בהכרח שיש מקומות הנסתרים מעיני בורא עולם ח"ו, וליישב הענין נותנים טעם שכך רצונו יתברך לעשות מקומות שאינו רואה שם מה הנעשה, או שאינו מציל למי ששם. ונראה לי עוד, ששמא יגרום החטא, הביאור הוא, שהספקות שיש לאדם, וחוסר הביטחון, 'יגרום החטא', החטאים של האדם גורמים להרגשות הספקות, גורמים ל'שמא'.

וזה המרומז בדברי הזוהר, שיש הרים גבוהים ורבים, והרים הם מקומות מסתור, כמו שכתוב בשיר השירים (פרק ח' פסוק י"ד) ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים על הרי בשמים, הרי שהצבי בורח להרים, כי ההרים מסתירים את הצבי מעיני האריה כשעובר את רכס ההר מסתתר הצבי בהרים, ובורא עולם הרי הכל נדמה כמישור לפניו ככתוב בשיר השירים (פרק ה' פסוק י"ב) עיניו כיונים על אפיקי מים רחצות בחלב ישבות על מלאת, ובילקוט שמעוני שיר השירים (אות תתקצ"א) כתוב, עיניו כיונים שנאמר עיני ה' צופות רעים וטובים ע"כ, שעיני ה' הם כיונים על אפיקי מים, שבאפיקי מים אין הרים של מסתור אלא הכל גלוי, וכן מבואר בכמה מקומות שהשגחת הבורא בברואיו נעשית בדרך שגזרה חכמתו יתברך על ידי מלאכים הממונים לראות את כל מעשה האדם בעבודת ה' ולהעיד עליו, מבואר בזוהר (פרשת וישב קפ"ח ע"א) כי שבעה מלאכים ממונים לראות את מעשי האדם ומהם מתנוצצים עוד כמה אלפי אלפים של ניצוצות להשגיח (וראה רמ"ק באו"י חלק ו' פרשת ויחי שער י"א סימן ז' דף ר"א), ונקראים 'עיני ה'' ככתוב בנביא זכריה (פרק ד' פסוק י') שבעה אלה עיני ה' המה משוטטים בכל הארץ, ומלאכים אלו עולים בפני שני מלאכים אחרים המעידים על כל מעשי האדם על פי ראיית 'עיני ה'' (וראה רמ"ק באור יקר חלק א' הקדמת הזוהר שער א' סימן ט"ו דף מ"א, וראה עוד רמ"ק באו"י הקדמת הזוהר שער א' סימן י"ח דף נ"ה), על כל פנים הרי זה פשוט שהכל גלוי וידוע, אבל המתערערים ע"י חוסר ביטחון או נסיונות הזמנים, סוברים שאולי יש מקום שנסתר מעיני ה' ח"ו, וכעין עשתרות קרניים המבואר בגמ' סוכה (ב' ע"א) שהם הרים רמים ומקום צר ביניהם שאין החמה זורחת שם, והמזיקים שבעולם מסתתרים בהרים אלו.

נראה לי שעל זאת אמר דוד המלך בתהלים (פרק קכ"א פסוק א') שיר למעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי, ובפרי עץ חיים (שער השבת פרק י"ט) מבואר 'מאין יבא עזרי', מצד הנהגת בורא עולם שמעל הטבע, הנקרא 'אין', וחכמה גם כן נקרא אין, שמקבלת מאין, כמ"ש והחכמה מאין תמצא

פרפראות עמוד 2
עיון הפרשה עמוד 4
למדני חוקיך עמוד 3
מעשה שהיה עמוד 5
נועם דברות עמוד 6
הלכה פסוקה עמוד 7
חזו בני חביבי עמוד 8

פרשה מפורשת המשך מעמוד 1

ע"כ, הרי שדוד המלך אמר שישועתו היא מבורא עולם ממקום הגבוה שאפילו בשם אינו נקרא, אלא 'אין', אמנם נראה להוסיף שאמר אשא עיני אל ההרים, והם ההרים הרמים המבואר בזוהר כאן שבהם מסתתרים כל המזיקים, ונראה לאדם כביכול שאין הבורא רואה שם, ושניתן רשות למזיקים, על זאת אמר דוד המלך אשא עיני אל ההרים - מאין יבוא עזרי, שכל הבריאה כולה היא בורא העולם, וה'אין' - אור אין סוף נמצא בכל, ורק אם אדם מבקש להיות בטבע, או שסובר שניתן רשות לטבע ולמקרה ונסתר ח"ו מעיני הקב"ה, אז אמת בא לו כן דרך קרי ומקרה כמו בבלעם, ופעמים בחמת קרי ח"ו, אמנם הדבוק בבוראו ובוטח בו, הרי שישועתו בדרך הנהגה פלאית הנהגת 'אין' שבכל הבריאה כולה, ואז המקרה בא לו מאת הבורא בהשגחה פרטית כמש"כ החסיד יעבץ (ספר אור החיים בפתיחה) ביעקב אבינו, מה זה מהרת למצא בני, כי הקרה השם (בראשית פרק כ"ז פסוק כ'), שהקב"ה סבב את המקרה שתבא לידו הצידה הזאת, וזה שכתוב באליעזר עבד אברהם, ה' אלהי אדוני אברהם הקרה נא לפני היום (בראשית פרק כ"ד פסוק י"ב), כי אליעזר היה שואל דבר שלא כמנהגו של עולם וה' עשה שהמקרה יהיה בהשגחה פרטית.

והוא עומק האמור בגמ' ברכות (דף נ"ד ע"א) תנא, את והב בסופה, שני מצורעים היו דהוו מהלכין בסוף מחנה ישראל, כי הוו קא חלפי ישראל אתו אמוראי עבדי להון נקירותא וטשו בהון, אמרי כי חלפי ישראל הכא נקטלינון, ולא הוו ידעי דארון הוה מסגי קמייהו דישראל והוה ממיך להו טורי מקמייהו, כיון דאתא ארון, אדבקו טורי בהדי הדדי וקטלינון ונחת דמייהו לנחלי ארנון, כי אתו את והב, חזו דמא דקא נפיק מביני טורי, אתו ואמרי להו לישראל ואמרו שירה, היינו דכתיב ואשד הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב ע"כ, ונראה שההרים הם המקומות שכביכול סוברים הנרפים ששם הקב"ה אינו רואה, והמזיקים נסתרים שם להזיק לאדם, ולכן האמוריים הסתתרו בהרים, אך הארון היה מיישר כל הר למישור לפני בני ישראל במדבר, ומלבד פשט הדברים נראה עוד כמו שהתבאר, שההרים הם המקומות שנראה כאילו נסתר, אבל כשיש השראת שכינה כל ההרים והמזיקים ששם נעשים לאפיקי מים, נעשים למישור והכל בהנהגה גלויה ממש, וכעין זה יש לכל אדם אשר הוא שלם ותמים עם ה' אלהיך, וכמו שכתב רש"י שם שאז תהיה עמו ולחלקו, הרי שהתבאר ענין ההרים הרמים והחיות שבדברי הזוהר.

פרפראות הרב משה קליין

"ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד" אותיות **"עמלק"** הן ראשית אותיות של אישים ידועי שם מישראל והם: **עמרם משה לוי קהת**, חשב לו **עמלק** שיוכל לגבור על ישראל מאחר ושמו ראשית שמות ראשי האומה, אולם לא חישב נכון כי "אחריתו עדי אובד" ר"ל סוף שמות האישים הנ"ל הן אותיות **"מיתה"** וזה היה סופו. (ספרים)

"כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל, כעת יאמר ליעקב ולישראל"
הנה כשרוצים לברך אדם מסוים, צריכים להזכיר את שמו, כך להיפך כשרוצים לקלל מזכירים את שמו. בלעם שרצה לקלל את ישראל לא יכל לפרט את כל השמות של השבטים, לכן בחר את שמו של **יעקב** כי הוא בחיר האבות וממנו יצאו כל השבטים, אך ניסה ולא הצליח "כי לא נחש **ביעקב**". אמר בלבו אולי נקרא בשם **ישראל**, אך גם בזה לא הצליח "ולא קסם **בישראל**". עלה בלבו להזכיר את שני השמות יחד שנאמר "כעת יאמר **ליעקב** ו**לישראל**" כשלא הצליח גם בזה החליט לברך.
(הגר"א)

"לקב אויבי קראתיך והנה ברכת ברך" בספר "חסד לאברהם" (להרב אזולאי) מובא, כי בשנה פשוטה יש שנ"ד ימים. מתוכם רכ"ב ימים בהם אומרים תחנון הם ימי דין וקל"ב ימים שאין אומרים בהם תחנון הם ימי רחמים ורצון.
בלק רצה מבלעם "**לקב** אויבי" שיקלל את ה**קל"ב** ימים של ימי הרחמים וישליט גם עליהם את מידת הדין, ויהיו כל הימים ימי דין ורוגז, והקב"ה הפך את הקללה לברכה וברך את ה**רכ"ב** ימים שיהיו גם הם ימי רחמים ורצון.
וזה "לקב" (הפוכי אותיות קל"ב) "קראתיך" "והנה ברכת **"ברך"** (רכ"ב)
(חתם סופר)

ואפשר להוסיף כי **בלק** הם הפוכי אותיות של **לקב** (לקלל) שפת בלק היא שפת הקללה. **קללה** בגימטריא **עצה**, אומר בלעם לבלק "לכה איעצך אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים" ה**קללה** הטמונה ב**עצה** תחזור אליך "**לכה** באחרית הימים". (משב"א)

שיעור חדש במסכת שבת!

בין השעות 6:30-7:30 בערב

בבית הכנסת אהל לוי

על ידי

הרב מימון אלבז שליט"א

מתחילת המסכת,

40 דקות שיעור גמרא,20 דקות הלכה ע"פ החומר הנלמד

טל: 0527680646

למדני חוקיך הרב חיים דדש

האם מברכים על גלידה בתוך הסעודה

השו"ע בסימן קע"ז סע' א' כתב דברים הבאים בתוך הסעודה, אם הם דברים הבאים מחמת הסעודה דהיינו דברים שדרך לקבוע סעודה עליהם ללפת בהם את הפת, כגון: בשר, ודגים, וביצים, וירקות, וגבינה, ודייסא ומיני מלוחים, אפי' אוכלם בלא פת אין טעונין ברכה לפניהם, דברכת המוציא פוטרתן ולא לאחריהם, דברכת המזון פוטרתן ואם הם דברים הבאים שלא מחמת הסעודה, דהיינו שאין דרך לקבוע סעודה עליהם ללפת בהם את הפת, כגון: תאנים וענבים וכל מיני פירות, , אם אוכל אותם בלא פת, טעונין ברכה לפניהם דברכת המוציא אינה פוטרתן, דלאו מעיקר סעודה הם ואינם טעונים ברכה לאחריהם, דכיון שבאו בתוך הסעודה בהמ"ז פוטרתם ואם בתחלת אכילתו אכל הפירות (עם הפת) ובסוף אכל עמהם פת, אפילו אם בינתיים אכל מהם בלא פת, אינם טעונים ברכה אף לפניהם. עכ"ל,

א"כ יוצא היות והגלידה באה רק לקינוח היה צריך לברך עליה, אומנם היות ומשקין הבאים בסעודה אין מברכים עליהם חוץ מן היין וכמ"ש מרן בסתם בסימן קע"ד סעיף ז' ע"ש . וכל גלידה דינה כמשקה אין מברכין עליה , שיש ללמוד דין זה מדברי הרמב"ם בפרק ט' מהלכות טומאת אוכלין הלכה א', השמן או הדבש שנטמאו ואח"כ קרשו ואח"כ נימוחו הרי הן ראשון לטומאה לעולם מפני שהן כמשקין ואעפ"י שקפאו אחר שנטמאו , ולפי מה שכתב בשו"ע בסימן קע"ד שם שכיון שאף במשקין יש אומרים שצריך לברך עליהם בתוך הסעודה לכן הרוצה להסתלק מן הספק ישב קודם נטילה במקום סעודתו ויברך על דעת לשתות בתוך סעודתו הוא הדין שיש להחמיר לענין גלידה לפטור אותה בדבר אחר ועל כל פנים אין זה אלא ממידת חסידות כיון שאין המנהג כדברי השו"ע,

ובילקוט יוסף כתב, לכתחלה אין ראוי לאכול גלידה בתוך הסעודה או בסיומה, אלא יניחנה לאחר ברכת המזון, ואז יברך שהכל, שהרי יש מי שכתב שאין לברך על הגלידה באמצע הסעודה, שדינה כמשקה, תדע, שהרי לא מברכים אחריה ברכה אחרונה כיון שלא אכלו ממנה רביעית בבת אחת. ואף שהגלידה לא באה להעביר המאכל, הנה גם בשתיה שבאה לתענוג בעלמא ולא להעביר המאכל, וכגון משקה עם גרגירי קרח ששותים אותו לתענוג בעלמא ולא להעביר את המאכל, ועם כל זה אין מברכים על זה אף בסוף הסעודה, דלא פלוג רבנן. וה"ה לגלידה. ויש מי שכתב כן רק אם הגלידה עשויה מחלב, שאז אינו מברך עליה באמצע הסעודה [ספר מעשה נסים כדורי]. אך למעשה הדין כן בכל גלידה דלכתחלה יש להמנע מלאוכלה באמצע הסעודה, ולהשאירה לאחר הסעודה.

וכ"כ בילקוט יוסף בשם אביו מרן הרב עובדיה זצ"ל, שאין אנו מברכים על משקים בתוך הסעודה ול"פ ואם כן הוא הדין הכא והנה פרק ב דטהרות הובאה בגמרא דף יז השלג חשב עליו לאוכלין בטלה דעתו למשקין מטמא טומאת משקין ועיין בפירוש הרא"ש פרק ג דטהרות מ"ב ע"ש והובא להלכה ברמב"ם פרק א מהלכות טומאת אוכלין הלכה כב, ומאחר ולשלג תורת משקה אם כן גם לגבי גלידה יש לחושבה כמשקה ולפי זה גם לענין ברכה אחרונה דין אוכל עליו כל זמן שהוא קרוש, ולכאורה יצטרך לברך עליו ברכה אחרונה, וגם אם אוכל הגלידה בתוך הסעודה יצטרך לברך שהכל, כדין אוכל הבא לקינוח סעודה. ומרן אאמו"ר שליט"א אמר לי, כי לדעתו אין סברא לחלק בזה כלל, ורק יש לדון אם הגלידה חשיב כמשקה, והרי אין אנו מברכים על משקאות לפני ברכת המזון. ודמי קצת לשותה משקה קר מאד, ושותהו קימעא קימעא לרוב קרירותו, והוא הדין בגלידה. וכן משמע מכמה דוכתי שגלידה אין לו דין אוכלים, הואיל ואינו לועס את הגלידה כדרך האוכלים. ואף בגלידה שיש בה תערובת חלב, יש לדון בה מצד זה דחשיב כמשקה, בפרט אם רוב התערובת הוא מים, דמסתבר דאזלינן בזה אחר הרוב כבכל דוכתא. ולכן יש להורות דעדיף יותר להניח את הגלידה ולאוכלה לאחר ברכת המזון, ואז יברך לפניה ולא לאחריה. ועל ידי כך יצא מידי ספק. וכן השיב לי מרן אאמו"ר שליט"א, והוסיף, שאם בכל זאת אוכל הגלידה באמצע הסעודה, לא יברך על הגלידה. [או שיברך שהכל על מיני מתיקה ויפטור את הגלידה. דברכת שהכל על ממתקים פוטרת משקים, וכן ברכת שהכל על הגלידה (שלא בתוך הסעודה) פוטרת את המשקים, ולכן גם לגבי ברכה אחרונה אין לברך על הגלידה ברכת בורא נפשות רבות מאחר ולא שתה רביעית בבת אחת דכיון שדין משקה עליו לא שייך לחשוב שיעור זה בכזית וכמו שכתבו האחרונים שאין אנו מברכים נפשות אחר שתיית התה או הקפה מאחר ושוהים בשתייתם יותר משיעור רביעית בבת אחת,

ומפורסם בשם הגר"מ פיינשטין שלא יברך על גלידה באמצע הסעודה , אולם השבט הלוי כתב שצריך לברך מאחר שהוא בא לקינוח ולא מחמת הסעודה, וכן מפורסם בשם הגרי"ש אלישיב, וכן כתבו בשם הגרש"ז אויירבאך , וכן הורה הגרח"פ שיינברג,

והנה באור לציון כתב לחדש שעל גלידה חלבית וכן גלידה עם בצים יברך בסעודה שדינם כאוכל ויש ראיה מהרמב"ם בפרק ט' מהלכות טומאת אוכלין הלכה א' השמן או הדבש שנטמאו ואח"כ קרשו ואח"כ נימוחו הרי הן ראשון לטומאה לעולם מפני שהן כמשקין ואעפ"י שקפאו אחר שנטמאו וכתב עוד בהלכה ב' הרוטב והגריסין והחלב שקרשו הרי הן כאוכלין וצריכין מחשבה מוכח שחלב שקרש דינו כאוכל ושאר משקין כמו שמן ודבש שקרשו דינם כמשקין. אולם מרן הרב עובדיה זצ"ל חולק ואומר הרי כל הטעם במשקה קפוא הוא מפני שהולכים אחר הזמן שהוא יופשר ואז הוא משקה וא"כ גם בגלידה חלבית בזמן שהוא יופשר הרי הוא משקה.

לסיכום: האוכל גלידה בסוף הסעודה יש מחלוקת גדולה בין אחרוני זמנינו האם דינה כמשקה ואין מברכין על משקה בתוך הסעודה או דינה כאוכל האם יחכה כמה זמן תימס הגלידה ותהיה כמים, או מתחשבים במה שהיא עכשיו והיא כאוכל, דעת הרב עובדיה שמחמת ספק יש לאוכלה אחר הסעודה או שיאכל דבר שבודאי ברכתו שהכל בסעודה ויפטור את הגלידה, ורוב פוסקי האשכנזים כתבו שיברך שהכל באמצע הסעודה, ובאור לציון כתב להוכיח שגלידה חלבית או שעשויה עם ביצים דינה כאוכל ויכול לברך, אולם דעת הרב עובדיה שאין לחלק בין גלידה חלבית או פרווה.

"כבר כתיב 'ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך'. נמצא כל עניינים כאלו גורמים לישראל להיות נתונים בהסתר פנים ח"ו, וגם איתא בזוה"ק פרשת נשא שדבר זה גורם לשרות סטרא אחרא בביתא וגורם מסכינותא לביתא. על כן נדב לבי בעז"ה לאסוף את כל מאמרי חז"ל השייכים לענין זה, ולהראות לפני הכל את גודל העוון והעונש שיש בזה, וגודל המעלה להאשה הצנועה בדרכיה, שעי"ז היא זוכה לבנים יראי השם וחשובים שבדור, אולי על ידי זה יראו ויקחו מוסר ויתוקן קצת הפרצה הגדולה הזאת, ובזכות זה נזכה לראות בבנין ירושלים גדריה ועניניה בב"א" (החפץ חיים - ספר גדר עולם)

שיעור לפרשת בלק

מבוא לשיעור

(בספר מתנת עני חלק א' שהוציא לאור בני הרב שמעון אליהו וייס יש סיפור של אחד החברים שהתבקש על ידי חבר שהתכונן לחתונה שלו להחליף אותו למשך שבוע בעבודתו כמשגיח בישיבה מסויימת. המבוקש אמר למבקש שדבר זה צריך לשאול את המשגיח זצ"ל ואכן החתן פנה למשגיח והמשגיח בא אל אותו מבוקש ואמר לו שהנה הנה פנה אליו פלוני אלמוני בבקשה זאת וזאת והוא נותן את הסכמתו לענין. אתה יכול ללכת. אבל כאשר המבוקש אמר לאדמו"ר שכנראה יש כאן טעות והוא לא מבקש רשות והסכמה אלא הוא רוצה לדעת מה חושב אדמו"ר על ההצעה, מיד כאילו החליף אדמו"ר את עורו ואמר "אם זאת השאלה אזי תשובתי היא שלא תלך לשם "! ומיד הוסיף להסביר למה זה לא טוב לך).

ומכאן לשיעור

א.

כדאי לנו לברר את מה שרש"י מביא על הפסוק "מי האנשים האלה עמך - להטעותו בא!" אותנו מעניין מה היא ההנהגה האלוקית שנקראת "להטעותו"? האם זאת הנהגה מיוחדת עם בלעם הרשע, אם זה נכון זה קצת יותר קל - לפחות בשבילנו - כי אנחנו אין לנו סימפטיה לבלעם בן בעור, אבל זה בכלל לא בטוח שאכן כך הדבר ויותר נראה לנו שזאת הנהגה קבועה אצל הקב"ה שלפעמים הוא משתמש בה. לתת לאנשים מקום לטעות!

לדוגמא אצל המרגלים כותב רש"י "אני אמרתי להם שהארץ טובה והם לא מאמינים לי, חייהם שאני נותן להם מקום לטעות"! המרגלים היו רשעים אבל הם היו משלנו. ורש"י משתמש באותה מטבע לשונית!

אז נכון שלאדם יש בחירה חפשית ודרכו בידו, אבל למה הקב"ה רוצה להטעות אותו? זה נראה לנו לפחות לא יפה ובמיוחד אצל הקב"ה. לא חסד כאן ואולי גם לא צדק. אני יכול לטעון בשפה שלי : "לא מספיק אני מבולבל בלי הכוונה האלוקית, אז למה צריך הקב"ה להניח יד כבדה על המאזניים ולהטות אותם אל עבר הטעות? "

נכון שקודם כל יש כאן מחמאה לאדם הפשוט! כנראה בלי שהקב"ה יטעה אותו הוא לא היה טועה! על זה לבד מגיע לו "כל הכבוד "! השכל הישר שלו היה יכול לשמור אותו מטעות אלא שכאן מתערבת ההשגחה האלוקית וגורמת לו בלבול שמתפתח לטעות שיכולה לעלות לו במחיר חייו!

ועדיין השאלה הראשונה במקומה עומדת.

הכיוון המוקדם - טרם אמירת השיעור- הוא שיש כאן אמנם מה שנראה כהטעיה, אבל בעומק הענין נראה שיש כאן האזנה אלוקית לרצון הפנימי והאמיתי של האדם. אלוקים שאל את בלעם שאלה נימוסית. "שמתי לב שיש לך אורחים". אולי תספר לי משהו עליהם? לא ברור אם זה היה אירוע רגיל בבית בלעם שתבוא אליו משלחת שנראית רמת דרג או אירוע חריג. אבל ברור שאלוקים שאל שאלה נימוסית. מי האנשים אשר באו אליך? לפי רש"י במקומות אחרים ידוע לנו שלקב"ה יש הנהגה הנקראת להיכנס עם מי שהוא פונה אליו - בדברי נחת. רש"י עצמו בחומש בראשית כשהקב"ה פנה לאדם הראשון ושאל אותו אייכה מביא שהשאלה נשאלה בשביל להכנס עמו בדברי נחת ומביא דוגמא לזה מבלעם....

בלעם לא היה כל כך בור ועם הארץ לא לדעת על הנהגה אלוקית זאת ועל כן יש מקום לשאלה הזאת, וקשה לנו להבין איך הוא נפל למלכודת שנקראת "לא את הכל אלוקים יודע ". (דרך אגב : האם טעות זו אינה מצויה אצלינו, לחשוב שלא הכל אלוקים יודע? וכשאני מתחיל לדבר לשון הרע אינני חושב שאלוקים לא מאזין לי) הוא בודאי ידע אמת אלוקית פשוטה זו, אבל מכיוון שהרצון הפנימי שלו משך אותו למסקנה מפתיעה זאת שלא את הכל אלוקים יודע לכן נתנו לו את משאלות לבו וגרמו לו לחשוב שהנה הנה באמת אלוקים לא את הכל יודע!

אמת זאת נקראת - גם כן ברש"י בפרשה זו - "בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו "! כך כותב רש"י בפסוק "אם לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם וכו'" הסכמה אלוקית לדעתו, ובלעם משייט אל סופו המר מלווה במחשבה שאלוקים הולך אתו!

כלומר ה"רוצה לילך" משפיע על השכל של האדם ומשבש אותו. למרות שהדבר גורם את אבדנו, אבל אלוקים לא ימנע ממנו הליכה זאת, ולמה? כי בלעם רצה שיטעו אותו!

כבר בשעה מוקדמת לביקור האלוקים אצל בלעם, כשהוא אמר לשלוחי בלק "לינו פה הלילה והשיבותי אתכם דבר כאשר ידבר ה' אלי" יודע רש"י שבלעם אמר להם שיש אפשרות שהוא לא יקבל רשות ללכת, אבל לא מפני שאלוקים נגד הענין, חלילה, הוא בודאי לא נגד, אבל הוא יתנגד שאלך אתכם. כי אתם לא מספיק מכובדים. אולי אלוקים שבודאי מקפיד על גינוני כבוד וגם על כבודו של בלעם לא יסכים שאני, שאני שלוחו אלך אתכם! בלעם מטעה את אורחיו!

באותו רגע בלעם הזמין את ההטעיה האלוקית ! הוא לא מתייעץ עם א' אם ללכת אל בלק, הוא מתייעץ אם השליחות מספיק מכובדת או צריך לדרוש ממלך מואב להחליף את השלוחים שלו! ואכן במענה לדברים אלה עונה לו הקב"ה "לא תלך עמהם". הנה ההטעיה שבלעם הזמין אותה.

ואז אלוקים הטעה אותו - "קום לך אתם"- והוא הטעה את בלק וכל העולם נכנס לסחרחורת של טעויות שהתחילו אצל בלעם עצמו.

הוא רוצה ללכת והוא מנסה להכריח את הקב"ה להסכים עם רצונו.

כאן נכנס לשיעור הסיפור המופיע בתחילת השיעור. ואנו למדים מזה כמה על האדם להזהר בדרכים שהוא רוצה ללכת בהם. אנו גם כן טועים בזה. אנו נותנים חופש לרצונות שלנו ומוסיפים להם - עם עינים זקופות למרום - "אם ירצה ה'!". אבל אנו כבלנו במו ידינו את הקב"ה וכופפנו אותו לרצון שלנו שקדם כנראה לרצון של הקב"ה.

כך אני מבין את "אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני, כי הטה אזנו לי "! "הטה אזנו לי" כלומר שלמרות שהוא יושב בשמים גבוה ומנותק,הוא מכופף את אזנו להקשיב לרצון שלי! כמה זה נפלא וכמה זה מסוכן! בלעם ישלם ביוקר על מה שהוא כפף את הקב"ה להוליך את בלעם בדרך לב רצונו.

באמת בלעם הוא אדם מעניין!

> "בלעם חושב! כותרת, עם תמונה, בלעם החליט! כותרת, עם תמונה, בלעם קם! בלעם הולך, בלעם יקבל מיליונים, איזה תזמורת מחכה לו, באיזה אגף בהילטון הוא יתעכב בזמן שישהה כאן! הכול מתועד ומצולם"

ב.
מחקר לא מבוסס

על מה מוציאה האנושות העולמית הכי הרבה כסף? שאלה מעניינת. והמחקר הלוא מבוסס טוען שהכסף העולמי אינו הולך ברובו הגדול על נשק! גם לא על בריאות! גם לא על מזון! לא על ביגוד והנעלה! אפילו לא על בידור וספורט! בודאי לא על חומר קריאה! אבל הוא כן הולך להוצאות על קוסמטיקה! על מכוני יופי למיניהם. על צבע לשערות שמלבינות בטרם עת. על קרמים ומשחות! על איפור ומריטת שערות.

כיצד אפשר להסביר את זה? הלא כל זה מכוון לשקרים. להיראות צעיר יותר ויפה יותר, להסתיר קמטי זיקנה. אפילו משקפיים שהם אביזר בריאותי נהפכו למכשירים של טיפוח היופי כמו גם הביגוד! אני יכול להסכים שמי שהוא יפה בטבעו אינו חייב להסתיר את יופיו אבל מי שאינו כזה למה הוא נלחם בחיצוניותו ומשקיע הון עתק על שינוי בחזות שלו?

כל זה מתברר לפי מה שאנו מדברים היום שיש באדם תאוה להטעיה. להטעות ולהיות מוטעה! יש הנאה מוזרה בדבר הזה. סיפרו על אדם שהתפאר בזה שהוא הצליח להטעות את כל ורשה! והאיך? כי קראו לו לתורה והוא אמר להם שם לא נכון והנה כולם חושבים ששמו בערל בן חצקל אבל באמת שמו שמערל בן יונה....

לכן אדם נמשך לקומפלמנטים אפילו שהוא יודע שאין בהם אמת. פעם ניסה מישהו לשכנע אותי שאני מדבר יפנית וכמעט שהשתכנעתי.....

ג.
הלאה

אם נחשוב שבלעם היה טיפש אזי אין לנו שום שאלות על סיפור פרשת השבוע. על טיפש אין שאלות. אבל נאמנה עלינו עדותו של החכם יעב"ץ הכותב שבדרך כלל התורה לא מתעסקת עם שוטים ולכן יש לנו תמיהה גדולה על בלעם בן בעור, שהוא הדמות המרכזית של פרשת השבוע.

ביום שבלעם יצא לדרך הוא היה היחיד בעולם שידע את האמת. אלוקים אמר לו את האמת - אולי אמת שלא שמחה את לב בלעם - אבל היא היתה אמת ברורה. והאמת אמרה שאלוקים לא רוצה שיקללו את עם ישראל, ברגע זה אפילו לא חשוב לנו למה, לא רוצה וחסל. הוא אמר את זה בצורה הכי ברורה לבלעם. "לא תאור את העם כי ברוך הוא"!

אז נכון שבלק בן ציפור לא ידע את האמת הזאת. הוא חיכה לבלעם מתוך אמונה שבלעם יקיים את ההבטחות שלו. ובמיוחד שבלעם הובטח על שכר ענק בתמורה למאמץ שלו. העיתונות גם היא לא ידעה מאומה. אף אחד לא הדליף את החדשה הזאת. השלוחים שבלק שלח להביא את בלעם גם הם לא ידעו מאומה. אולי אתונו של בלעם הריחה הפתעות שרק חמורים יכולים להרגיש בהם טרם התגלותם.

אבל בלעם עצמו ידע גם ידע. הוא לא היה טיפש - את זה כבר אמרנו - וגם לא היה חרש. אז למה הוא כל כך מתאמץ ללכת אל אבדנו. הוא היה אדם צעיר באותה עת, פחות משלושים וחמש, עתידו לפניו, אז למה הוא לא התעשת ולא הודיע לבלק שהתעוררו אצלו סיבות לא צפויות והוא חייב לבטל את המסע הזה. אולי בפעם אחרת? אולי בלק ימצא מישהו אחר לפרוייקט הזה אבל הוא, בלעם בן בעור, לא יבוא! למה? למה הוא לא עשה כך?

יודע עבדכם הנאמן גם יודע שיש כמה הסברים לדבר זה, ושיכול להיות שבלעם חשב שהוא יוכל לבטל את רוע הגזירה - כמובן רוע מההבט שלו עצמו - יש שחושבים כך ויש להם על מה שיסמוכו, דומה שגם רש"י מרמז על זה, ואולי יש עוד הסברים, אבל מה שאני נמשך אליו הוא הרעיון שבלעם אמנם ידע מה שיקרה מחר אבל מה שקורה היום היה יותר חזק ממה שיקרה מחר!

היום כתבו כל העיתונים על בלעם. הוא תפס את כל הכותרות של החדשות. גם הטלוויזיה. בלעם חושב! כותרת. עם תמונה. בלעם החליט! כותרת. עם תמונה. בלעם קם! בלעם הולך. בלעם יקבל מיליונים. איזה תזמורת מחכה לו. באיזה אגף בהילטון הוא יתעכב בזמן שישהה כאן! הכול מתועד ומצולם. אפילו האורווה שהוכנה לאתונו של בלעם היתה מלכותית כראוי לכבודה. מוכן ומצולם. וכל זה היה כל כך יפה וכל כך נעים שזה השכיח מלבו את מה שיקרה לו מחר!

למה הדבר דומה? לילד קטן המחבב סוכריות עד מאד וכל הדיבורים המושמעים באזניו על מה שמחכה לו מחר אצל רופא השיניים אינם נכנסים לאוזן שלו. ה"היום" הוא מתוק וה"מחר" הוא נעלם. יהיה מה שיהיה מחר בלעם היום הולך!

זאת תכונה ילדותית. להתמקד בהווה ולראות בו חזות הכל. אולי גם זאת סיבה למה שאלוקים מעכב את מתן השכר על מצוות למחר. "היום לעשותם ולא היום לקבל שכרם "! לא רק בגלל שהוא רוצה ללמד אותנו להפריד בין העבודה לבין השכר. זה גם נכון, אבל היום נלמד את האמת האלוקית ש"סוף מעשה במחשבה תחילה"! כלומר כשאתה מתחיל איזה מעשה תחשוב על הסוף שלו! שים לב למחר. אל תהיה ילד קטן שחז"ל ממשילים אותו ליונה פותה הרואה את הבר ואינה רואה את המכמר!

אכן בחיים של האדם מוצבות מלכודות! בשפה יותר מעודנת זה נקרא נסיונות. וכבר כתב הרמח"ל שכל המצבים של אדם בחיים שלו הם נסיונות. העושר והעוני. הבריאות והחולי. ההצלחה והכישלון. העין האלוקית עוקבת אחרי האדם ומצלמת אותו. "עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים "!

בלעם נפל במלכודת. במלכודת של זוהר היום הזה שהצליחה להעלים ממנו את העננים השחורים של המחר. הוא דמה לאותו אדם שקפץ מראש מגדל של תשעים ושמונה קומות וכשעבר ליד הקומה החמישים ושאלו אותו מה נשמע? הוא השיב "בנתיים הכול בסדר"! בתחנה הזאת בקומה החמישים יושב יצר הרע. הוא מבטיח שכמו שעד עכשיו לא קרה כלום גם בהמשך יהיה כך!

ואיך מנצחים אותו? יזכיר לו את יום המות! את היום שהוא בעצמו המחר! על זה כתב שלמה המלך ש"החיים יודעים שימותו וודאי אבל המתים אינם יודעים מאומה "! (קהלת ט' ה') כלומר שהדבר היחיד שהוא בטוח בתחום העתיד הוא המוות! עולם הזה הוא העולם של יצר הרע שלוחץ כל הזמן על המקלדת של העכשיו. כאן ועכשיו! העולם הבא הוא תמונת עולם האמת שבו יכול האדם לראות את היום דרך המשקפת של המחר!

החכם עיניו בראשו!

שבת שלום לכל המתפללים בבתי הכנסת בהר שמואל ולחברים המקשיבים לקולך די בכל אתר ואתר.

הלכה פסוקה הרב יוסף שטילרמן

שמירת הלשון - השומע

הקדמה: יש שני חלקים בנוגע להשומע: השמיעה, והקבלה. בנוגע לשמיעה, פעמים מותר לשמוע ופעמים אסור לשמוע. בנוגע לקבלה, אף במקרה שהיה מותר מתחילה לשמוע, מ"מ פעמים אסור אפילו למיחש, פעמים מותר למיחש, ופעמים מותר אפילו לקבל בהחלט. עתה נבאר בעזרהי"ת לענין החלק של שמיעה, מתי מותר ומתי אסור לשמוע. ולענין קבלה, בעזרהי"ת בסימן הבא.

איסור שמיעה: כתב החפץ חיים, שאסור מדאורייתא להטות אזנו לשמוע לשון הרע, אף אם בעת השמיעה אין בדעתו לקבל את הדבר[א]. המשמעות שם בחפץ חיים, שהטעם של איסור שמיעת לשון הרע, הוא כעין סייג (דאורייתא), שמא יבוא להאמין ולקבל[ב]. הא ששמיעת לשון הרע אסור מדאורייתא, היינו דווקא במקרה שניחא ליה בשמיעתו[ג], אבל אם לא ניחא ליה, אינו אסור אלא מדרבנן[ד]. [ובפסיק רישיה, דינו שאסור מדאורייתא אפילו אם לא ניחא ליה[ה].] אמנם, אף במקרה שאין איסור דאורייתא של "שמיעת לשון הרע" (כיון שלא ניחא ליה), מ"מ השומע עובר על איסור דאורייתא של "לפני עור" מחמת שהכשיל חבירו לספר לשון הרע[ו]. ועוד, אף אם לא ניחא ליה בלב (ולכן לא עבר על איסור דאורייתא של שמיעת לשון הרע), מ"מ אם הראה למספר כאילו מסכים לדבריו, עבר על איסור דאורייתא של "חנופה"[ז]. היוצא מזה, השומע לשון הרע שייך לעבור על איסורי דאורייתא של "שמיעה" "לפני עור" ו"חנופה", ולכל הפחות יש איסור דרבנן של "שמיעה", לכן צריך כל אחד לדאוג שלא להניח את עצמו להיות במצב שיבוא לשמוע לשון הרע אפילו שלא ברצונו[ח].

השומע לשון הרע (באונס) איך ראוי לנהוג: עד כאן דברנו לענין אדם הנוטה אזנו לשמוע לשון הרע. אבל הרבה פעמים, אדם יכול למצוא עצמו במצב של אונס. כגון אם באמצע שיחה עם חבירו, התחיל חבירו לספר לשון הרע. הדין הוא, שעל מה שכבר שמע, אין שום איסור, אבל מעכשיו חל עליו איסור להמשיך לשמוע. ומוטל עליו להתנהג כך: א) אם משער שיכול להפוך דעת המספר להסיר השנאה מלבו ולעשות שלום, מצוה הוא להשתדל כל מה שאפשר להראות למספר איך הגנאי שהוא מספר אינו אמת[ט]. ב) אם משער שלא יעזור לדבר איתו להוציא הגנות מלבו, צריך תיכף להפסיקו מלספר עוד, או ע"י תוכחה אם אפשר[י], או לכל הפחות להחליף את הנושא להסיט השיחה לענין אחר[יא]. ג) אם משער שאי אפשר לתקן, וגם משער שאי אפשר להפסיק את הסיפור או להחליף את הנושא, אז יש חיוב דרבנן לברוח משם או לכל הפחות לשים אצבעותיו באזניו[יב]. ד) אם מתבייש לצאת או לשים אצבעותיו באזניו, כיון שאין כאן אלא איסור דרבנן, התירו לישב שם משום כבוד הבריות (וראוי לישב שם בפנים נזעמים)[יג].

ללכת בין אנשים שטבעם לדבר לשה"ר: מצוות העשה של "ובו תדבק", מחייב את האדם להתדבק בחכמים לישב עמהם. והבוחר להיפך, לידבק ולישב בין אנשים רשעים, עובר על מצוות עשה זו[יד]. בנוגע להלכות לשון הרע, ההולך למקום שמכיר שיהיו שם אנשים שטבעם לדבר לשון הרע, עובר על "ובו תדבק", כיון שבחר ללכת לישב עם אנשים ריקים[טו]. לכן, אף אם לא ניחא ליה בשמיעת לשון הרע, עדיין אסור מדאורייתא ללכת לשם מטעם "ובו תדבק". אמנם, במקרה שהלך לישב איתם מחמת סיבה אחרת, ולמשל אם היתה שמחה במשפחתו וכולם התקבצו שם, לכאורה אינו עובר על "ובו תדבק", כיון שלא בחר מעצמו לידבק בהם, אלא הוכרח ללכת מחמת שהם משפחתו. אמנם, אף במקרה שאין איסור "ובו תדבק", מ"מ עדיין אסור מדרבנן להניח את עצמו במצב שיבוא לשמוע לשון הרע, אפילו שלא לרצונו, לכן עדיין אסור ללכת לשם אם אינו חושב שיהיה אפשר למצוא עצה איך לא לשמוע שום לשה"ר[טז]. [והא שהתיר החפ"ח משום כבוד הבריות, שמותר לישב שם בלי להניח אצבעות באזניו, היינו רק במקום שלא ידע מתחילה שיהיו שם אנשים המדברים לשון הרע, לכן לא פשע בהליכתו[יז].]

לשמוע לתועלת: מותר לשמוע אם חושב שאולי יהיה לו תועלת להבא[יח]. אבל לפני שנוטה לשמוע, יש לשאול את המספר אם הוא חושב שסיפורו יהיה לו תועלת להבא[יט]. אמנם, אינו מותר לשמוע מהמספר אא"כ גם כוונת המספר הוא לתועלת, וגם שמשער שהמספר שייך שיקיים את כל תנאי התועלת, דאל"כ יהיה אסור להכשיל אותו לספר, אפילו אם עי"ז יפסיד השומע את התועלת[כ]. לפעמים, שייך גם שיהיה גדר של תועלת כגון שרוצה לשמוע מהמספר כל תלונותיו על חבירו כדי שיוכל להסביר לו את הצד השני כדי להשקיט את המריבה ולעשות שלום, והוא מצוה גדולה[כא]. ובמקרה כזה, מותר ומצוה לשמוע אף אם משער שהמספר כל כך ברוגזה שאי אפשר לו לקיים התנאים של תועלת בסיפורו[כב]. כמובן, היינו דווקא במקרה שמשער שהמספר מוכן לקבל צדדי זכות לסיפורו[כג].

עצות איך לא לשמוע לשון הרע: החפץ חיים בספר שמירת הלשון, הביא הרבה עצות ותחבולות איך להינצל מהחטא המר של לשון הרע. וכתב שם קטע של עצות איך לשמור את עצמו מלהיות במצב של שמיעת לשון הרע. ומסביר שם, שבעיקר יש שני סיבות איך אדם יכול למצוא את עצמו במצב של שמיעת לשון הרע: א. מחמת הרגלו לילך בקיבוץ אנשים, ב. מחמת הרגלו לדרוש אודות חדשות[כד]. לכן, כתב החפ"ח עצה, להמנע מללכת ולישב עם אנשים[כה]. וגם לקבוע בטבעו לא לדרוש אחר החדשות, ולאט לאט לשנוא אפילו לשמוע חדשות, עד שיתפלא איך אנשים דורשים ומספרים בהם[כו]. עי"ז, הבעלי לשון בעצמם ימנעו מלספר לו לשון הרע (לא בגלל שהם לא רוצים להכשילו, אלא בגלל שלא רוצים לספר אלא לאנשים המוכנים להקשיב להם)[כז].

סיכום: יש איסור דאורייתא לשמוע לשה"ר, אפילו אם לא מקבל הלשון הרע. ואם לא ניחא ליה בשמיעתו, עדיין אסור מדרבנן. השומע לשה"ר באונס, אסור להמשיך לשמוע, אלא יש להשתדל לומר בפני המספר צדדי זכות (אם משער שיעזור), או להפסיקו מלספר, או לברוח. וכל זה הוא בלי תועלת, אבל לתועלת מותר, ופעמים מצוה. והנותן עצמו להיות במצב שיודע שישמע לשה"ר אפילו שלא לרצונו, פושע מקרי, ועובר לכל הפחות על תקנת רבנן. לכן, יש להשתדל להימנע מקיבוץ אנשים, ולשנוא חדשות, ועי"ז ימעיט רוב המצבים שעלול להגיע על ידם לשמיעת לשה"ר.

(א) חפ"ח כלל ו סי"ג. ומאריך שם ברחיות שהוא איסור מדאורייתא, ומסיים שכן מצא בהדיא בספר חרדים. (ב) כן מוכח בגמ"ח שם סק"ג, מהא שהביא ראיה מדין, שהוא סוג אצא יצוא להאמין. (ג) בגמ"ח שם סק"ד וגם בהג"ה שם. (ד) בגמ"ח כלל ו רים סק"ב. הא שכתב שעדיין יש איסור דרבנן, ע"פ שמקורו הוא מהגמ' כתובות (ה, ב) "שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון וימיח אזניו אינו אלא דרבנן". (ה) חפ"ח כלל ו סי"ז. (ו) ע' בפתיחה לאות ס"ד ובגמ"ח שם, שלשון המספר והשומע שניהם עובדים בלפני עור, כל אחד מוכר מחמת חבירו, כעין הא שמלוה לגבי רבית שהלוה והמלוה שניהם עובדים בלפני עור.
(ז) חפ"ח בפתיחה לאות כמ"ז, וכלל ו' סס"ה ובגמ"ח שם סקט"ז. (ח) חפ"ח כלל ו' סי' בהג"ה ובגמ"ח סקנ"ז. (ט) חפ"ח כלל ו' ס"ד. שעיר ממנה שהוא שמועה של תועלת, כדי לעשות שלום, ומלוה הוא. (י) חפ"ח פתיחה עמוד ה'. (יא) שמירת הלשון שער התבונה פ"ג ח"ל אם אין לו עצה איך להשמע ולילך מאיתו, ישמיע את עצמו מענין זה לענין אחר עכ"ל. (יב) עי"ל הע' ד'. (יג) חפ"ח כלל ו' ס"ה. כתב שם להקל בתנאי שיחזר בשלשה דברים. ח. שלא יקבל ב. שלא יהיה ניחא בשמיעה. ג. שלא להראות לפני המספר כאילו מסכים לדבריו (ויותר טוב להראותו פנים חמוצים שיבין ממנו בהדיא שהוא אינו מסכים). ואם חסר אחד מתנאים אלו, ממנה שטוב באיסור דאורייתא, של קבלה או שמיעה או חנופה. אמנם, בודאי אין נתפוס בקל ביותר זו של כבוד הבריות, שהרי הוא שומע נגד אם פחות, כי בעת הסיפור הוא שומד בסכנה עצומה להיות נכשל באיסורי דאורייתא. עדיף לברוח, בפרט בזמננו שמאוד קל לברוח, להראות כאילו קונל שיחה בעצמן, או להראות כאילו צריך השירותים, או אפילו לעבור כבסיל (שהרבה יותר מקובל בזמננו). (יד) חפ"ח פתיחה עמוד ו'. (טו) חפ"ח פתיחה שם, וכלל ו' בגמ"ח סקנ"ז בהג"ה ובסקי"ח.
(טז) חפ"ח כלל ו' ס"ד. (יז) חפ"ח מעיר כלל ו' סי'. שבמקרה שהוא "פופעי" בהליכתו, אין ביתר על "כבוד הבריות". (יח) חפ"ח כלל ו' ס"ג. (יט) חפ"ח כלל ו' ס"ג. (כ) בגמ"ח כלל ו' סק"ג. ומעטם זה כתב החפ"ח (כלל ד' סי"ג בהג"ה) שאסור לשאול אומן על אומן אחר, אף לתועלת, שמוזהק הוא שבאמים זה אח זה, וא"ל לו לקיים התנאי תועלת, ומביאו לידי לשון הרע. ולכאורה ה"ה כל כיוצא בזה, שאסור לעקם ממיראו מו שכן שבנו תמיד שהוא מגאס בכל, ואינו חוכב היעוד לפני שפותח פיו. (כא) חפ"ח כלל ו' ס"ד, ושמירת הלשון שער התבונה פ"ג, שמלוה לשמוע לעשות שלום. (כב) כן מוכח מהחפ"ח שם. (כג) לשון החפ"ח שם "מלוה לשמוע כי כגון שהוא משער כו'". הכל תלוי במלאיות, לשער הסיכוי שחפשר לחפוך דעתו, לראות אם שוה להכשיל לספר לשה"ר. (כד) שמירת הלשון שער התבונה פ"ג. (כה) שמירת הלשון שם. ובגיגרת הגר"א, הגאון הזהיר לאמרו להשתדל לא לחיות במקומות בני אדם כלל, ח"ל לכן אני מזהיר שתרגיל בכל היותר לעשב יחיד, כי חטא הלשון על כלו עכ"ל. (כו) שמירת הלשון שם. (כז) שמירת הלשון שם.

"ואמרתי שעיקר סיבת הדבר, שאנו מרחיקים בעצמנו את הקב"ה מאיתנו. הוא ציוה לנו והתקדישתם והייתם קדושים, ואמרו חז"ל כל המקדש עצמו מלמטה מקדשין אותו מלמעלה מעט מקדשין אותו הרבה, בעולם הזה מקדשין אותו לעולם הבא, וכתוב אחר אומר כי ד' אלקיך מתהלך בקרב מחניך להצילך וגו', (והמאמר להצילך כולל הרבה ענינים, להצילך מן החרב מן הרעב ומן השבי ומן הביזה), והיה מחניך קדוש, ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, הרי ביאר לנו הכתוב מפורש, שכאשר נהיה קדושים הוא מתהלך בינינו להצילנו מכל רע, אבל אם יראה בנו ערות דבר הוא שב מאחרינו, וממילא יחולו עלינו כל הסיבות ח"ו" (החפץ חיים - מכתבים ומאמרים)

נועם דברות הרב עמנואל איפרגן

בענין שתיית מים בזמן התקופה

הנה כידוע בזמן התקופה יש נוהגים להקפיד שלא לשתות מים מפני הסכנה. וזמן זה יוצא בתחילת ארבע עונות השנה שמתחלפים, והם. בחודשי תשרי, טבת, ניסן, תמוז. וזמן החישוב בדיוק לזמן התקופה, עיין ברמב"ם בהלכות קידוש החודש (פרק י') ומבואר שזמן זה הינו תשע שעות וקצת קודם מולד הלבנה, ומשם תספור תשעים ואחד יום ויבוא תקופה של תמוז. ומשם תספור תשעים ואחד יום ויבוא תקופה של תשרי, וכן על זה הדרך. ובכל אופן תמצא שקשה לדייק בדיוק הזמנה של תקופה, ורק ליודעים בתקופות ומזלות כמ"ש רבותינו, כי היא חוכמתכם ובינתכם לעיני העמים, איזו היא חכמה ובינה שהיא לעיני העמים, הוי אומר זה חישוב תקופות ומזלות. (עיין שבת דף ע"ה.) ורק מי שמבין בחישוב מדויק של תקופות החמה, ידע לדעת גם כן מהו הזמן של התקופה. בכל אופן יש מקומות שמודיעים לחבריהם, ויש מקומות שאין מודיעים ואין חוששין לזה כלל.

ולשם הבנה כמה נפל בזה בלבול אף בדורנו, הנה מרן הרב עובדיה יוסף בספרו הליכות עולם (ח"ז עמוד קפ"ג) כתב וז"ל: יש להזהר שלא לשתות מים בעת התקופה מחשש סכנה, דהיינו חצי שעה קודם התקופה, וחצי שעה לאחריה, וכן המנהג בארץ ישראל, ובשאר מקומות. והיה המנהג בירושלים שמכריזים בבתי הכנסת בשבת שלפני התקופה ולהודיע שהתקופה נופלת ביום פלוני שעה פלונית. וראוי להדפיס בלוחות השנה להודיע על כך. וכתבו האחרונים שיש לתת ברזל בתוך המים בשעת התקופה, ואין להחמיר אלא במים, אבל בשאר משקים אין לחוש. עכ"ל. הרי מבואר שרבנו הגאון חשש לשתיית מים בזמן התקופה, ואף כתב שכן המנהג בארץ ישראל. מאידך ראה להגאון רבי בן ציון מוצפי שרב חיליה ורב גובריה לא רק בתורת הנגלה, אלא כידוע אף בחוכמת הנסתר, ובספרו מבשרת ציון (ח"א יו"ד סי' ב) כתב מפורש "שלא נהגו אצלנו להקפיד להמנע משתיית מים בשעת התקופה, ולכן גם לא הכריזו על זמני התקופה". והוסיף עוד שלכן סמכו בזה על דברי רב האי גאון ורבנו אברהם אבן עזרא, גם סמכו על דברי שבלי הלקט והמאמר מרדכי הסוברים שהחשש הוא רק במדבר ומחוץ לישוב. ויש שחוששים שלא לשתות מים בשעת התקופה משום שבאותה שעה ניתנת רשות למזיקים לשלוט במים, ואפילו מים התלושים מן הקרקע, והעצה היא להניח בתוך המים חתיכת ברזל לפני התקופה, ואם המים מכוסים יש להקל גם בלי ברזל. וכל זה למי שיודע מעניני התקופה, אך מי שאינו יודע, אין צריכים להודיעו משום "שומר פתאים ה'". ע"כ. הרי מבואר להדיא בדבריו היפך ממה שכתב מורנו הגאון יבי"א. (ולא באתי להדגיש מחלוקות, "דאפושי פלוגתא לא מפשינן". ונהרא נהרא ופשטיה. אלא באתי להדגיש, שזה אומר שהמנהג כך וזה אומר שהמנהג כך. ושניהם הוו מאותו מקום אתרא דירושלים.)

ולהלן אביא מדברי הפוסקים וגם בזה תמצא שנפלה מח' גדולה על עצם הדבר. ובכ"א תדע שכל אחד ינהג על פי שנהגו בביתו או בבית רבותיו, ואין בזה דעה מוכרחת להלכה ומאן דקפיד קפיד, ומאן דלא קפיד לא קפדינן בהדיה.

הנה ראשונה הוזכר הדבר בתשובות הגאונים (סימן י"ד) וז"ל: ששאלתם על מה שנהגו העם להזכר בשעת התקופה שלא לשתות מים. אע"פ שלא ידענו טעם, צריכין אנו לחוש שלא על חנם פשט מנהג זה בישראל. וקאמרי בגמרא דבני מערבה בפרק אין מעמידין אמר ר' אמי צריכין אנו לחוש על מה דברייתא חוששין וכו' ובערבי פסחים (דף קי"ב.) אמרי אפי' מחופין בכלי ברזל רוח רעה שורה עליהם. ויש אומרים לפי שבכל אחת ואחת מארבע תקופות מלאכים ממונים עליהן ובעוד שמתחלפים מלאכים אחרים ייתכן שיצא נזק לשום אדם, כמו מלך בשר ודם שמת ואת"כ מקימים מלך אחר תחתיו ואינם יודעים הבריות אם יהיה טוב רע.ויש אומרים שהוא משום סימנא בעלמא לפי שאינם רוצים להתחיל בראש התקופה במים שהוא דבר הקל. ודמיון לזה מה שאמר דוד הע"ה והורדתם אותו אל גיחון כלומר שתמשך מלכותו אף כאן בעבור שהיא תחלת התקופה עשו זה המנהג. עכ"ל.

וכ"כ ר' דוד אבודרהם (בסידורו בחישוב תקופות ומזלות) וז"ל: מצאתי כתוב שיש ליזהר בכל תקופה מארבעתן שלא לשתות מים בשעת התקופה משום סכנה שלא ינזק ויתנפח, מפני שתקופת ניסן היא לפי שנהפכו מימי מצרים לדם לפי רגע. ותקופת תמוז לפי שבשעה שאמר הקב"ה למשה ולאהרן (במדבר כ, ח) "ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו" וגומר והם לא עשו כן והכו אותו וזבו ממנו דם שנאמר (תה' עח כ) "הכה צור ויזובו מים" ואין זיבה אלא דם שנאמר "ואשה כי יזוב זוב דמה". ובאותה שעה לקו כל המימות בדם. ותקופת תשרי לפי שבאותו פרק בא אברהם לשחוט את בנו וטפטפה הסכין דם ואותה הטיפה נתפרשה במימות. ותקופת טבת היא לפי שבאותו הפרק נשחטה בת יפתח ונהפכו כל המימות לדם. וא"א לעולם בלא צחצוח דם באותן פרקים והיא מלקת. וי"א שארבעה מלאכים ממונין על המים בארבע תקופות אלו כל אחד ואחד בתקופתו ומתחלפין וכשזה יוצא זה נכנס ועומדין המים בלא שמירה. וי"א כי עקרב מתגרה עם אריה ועקרב משליך טפת דם במים כשאומרים תקופה נופל'. עכ"ל. ומבואר כאמור שיש בזה ענין סגולי של סכנה.

וכ"כ השו"ע (יו"ד סימן קט"ז סעיף ה') שהמנהג פשוט שלא לשתות מים בשעת התקופה וכן כתבו הקדמונים ואין לשנות. (אבודרהם ומרדכי ס"פ כל שעה רוקח סימן ער"ה ומהרי"ל ומנהגים) עכ"ל. ואין זה הכרח שכתב כן השו"ע דהא יש הרבה דברים שהיו סכנה בזמנם וכיום נחלשה הטומאה או הסכנה ואין חוששין. ואל תאמר שדברים שנחלש הטומאה כתב השו"ע שהאידנא לא חוששין, כמ"ש (שם סעיף א') לגבי שתיית משקין מגולים. בכ"א אף אם תמצא שחששו בזמנו, על דבר מסויים כיום יש שאין חוששין שאין הדבר מצוי וידוע שהוא סכנה. ועוד יש לומר שמי שאין יודע התקופה מאי חשש אית לן גביה. אומנם הפרי חדש בחלק או"ח (סוף סימן תכ"ח) כתב שכן נוהגים בכל תפוצות ישראל, שלא לשתות מים בשעת התקופה מפני הסכנה. וכתב, ואנו בזמנינו שמענו כמה וכמה סכנות משתיית מים בעת התקופה, שנתנפחו אחר שתייתם, מהם מתו ומהם נתרפאו. ועיי"ש שכתב בשם מהרי"ל שנוהגים לתת ברזל במים התלושים במשך זמן התקופה, ששוב אין רשות למזיק לשלוט בהם. וכ"כ בכנה"ג. וכ"כ הש"ך (סימן קט"ז סק"ו). ומרן החיד"א (שיו"ב סימן קט"ז ס"ק י"ב) כתב שאע"פ שמהרא"י בעל תה"ד בביאורו על התורה (פר' וארא) ס"ל דלא מהני לתת ברזל במים בשעת התקופה, מ"מ אנכי הרואה בחיבורו של רבינו אפרים על התורה בכתיבת יד, ובסופו חידושי רבינו אלעזר בעל הרוקח, שכתב להדיא שנותנים ברזל במים בשעת התקופה, לפי שאין ההיזק מצוי בכיו"ב, ואילו ידע הרב מהרא"י מדברי הרוקח אפשר שהיה שב מידיעתו. ע"כ.

ולענין הזמן שיש להקדים קודם שלא לשתות מים קודם התקופה. עיין בספר מנהגי מהרי"ל בליקוטים (סימן נ"ו) שכתב, שהיה נזהר בתקופה שלש שעות בין מלפניה בין מלאחריה, וכתב ע"ז הכנה"ג (סי' קט"ז אות ל"ו), ולא ראיתי עכשיו נוהגים כן, אלא רק כחצי שעה קודם התקופה ואחריה. ובשו"ת ויאמר יצחק (ורבי יצחק בן וואליד מחכמי מרוקו בסוף חלק או"ח בדינים נפרדים אות א') כתב על דברי הכנה"ג נראה דר"ל רבע שעה קודם התקופה ורבע שעה אחריה, שבסך הכל הוא חצי שעה. ע"ש. וע"ע בשו"ת יוסף אומץ למרן החיד"א (סימן מ"ב ד"ה ומ"מ(שכ"כ. אבל הרב נהר מצרים (דף ע"ז ע"ב) כתב בשם הכנה"ג, שצריך להזהר חצי שעה קודם התקופה וחצי שעה אחריה, ובסך הכל שעה אחת. וכמ"ש הכנה"ג. וכ"כ הרה"ג ר' אליהו חזן בספר נוה שלום (סימן קט"ז אות ה'), שבירושלים ובערי המערב נהגו להמתין חצי שעה קודם התקופה וחצי שעה לאחריה.

מ"מ הרמ"א בדרכי משה (סימן קט"ז אות ה') כתב וז"ל: כתב הרד"א מצאתי כתוב שיש ליזהר שלא לשתות מים בשעת התקופה משום סכנה שלא יוזק ויתנפח, כי בחילופי המשמרות נופלת טיפת דם במים, אבל החכם רבי אברהם בן עזרא כתב, שאלו חכמי קירוואן את רבינו האי גאון, למאי נוהגים ישראל שבמערב שלא לשתות מים בתקופה, והשיב כי ניחוש בעלמא הוא, שלא ירצו לשתות מים שימצאו בחנם, וע"כ יאכלו וישתו בה דברים מתוקים שתהיה שנה מתוקה, ואני אומר מתוקה שנת העובד את השי"ת ובוטח בו לבדו וכו', ודבר הניפוח שיחות נשים זקנות הן, ויש מהגאונים שאמרו כי לא נחש ביעקב, אלא הקדמונים אמרו כן להפחיד בני אדם מהשי"ת כדי שישובו בתשובה ויצילם מארבע תקופות השנה בחילופי המשמרות. ע"כ. (והובאו דבריו בט"ז סימן קט"ז סק"ד) ועיין בדברי הפרי חדש (או"ח ס"ס תכ"ח) שכתב, ואל תחוש לדברי החכם בן עזרא שכתב שדבר הניפוח שיחות נשים זקנות הן, שאנו בזמנינו שמענו כמה וכמה ניפוחים משתיית מים בשעת התקופה, ומהם מתים ומהם מתרפאים. וכאמור דברי ראב"ע אינו יחיד שכבר הזכיר כן רב האי גאון.

והמעיין בספרי גדולי הדורות יראה כי יש שחששו לזה מאוד ויש שנהגו שלא לחוש. וכמו שאמרנו מי שנוהג לחוש "אין חוששין לו". ומי שאינו נוהג לחוש, יוצא נשכר בברכת שהכל נהיה בדברו.

ובכל אופן עיין בפסקי החזון עובדיה שהביא בזה חילוקים שאף לחוששים לשתיית מים בתקופה אם נתן ברזל במים, (כמ"ש לעייל) או שאם המים מבושלים כגון מרק או תבשיל וכדו' אין חשש. עיי"ש.

מעשה שהיה...

רבי חיים בן עטר

(ט"ו תמוז)

נולד בשנת תנ"ו בסאלי שבמרוקו לאביו הדרשן רבי משה בן עטר, בנו של רבי חיים בן עטר (הזקן), וכן מכונה רבי חיים בן עטר (הראשון). למד תורה מפי סביו, וגילה כשרונות מיוחדים. כמו כן, השתלם בתורת הקבלה. בצעירותו נדד עם משפחתו לעיר מקנס, ועם שובו לסאלי נשא את קרובתו פצוניה בן עטר. הוא החל ללמד תלמידים בישיבה בסאלי ולשמש כדרשן וכגבאי צדקה. בהמשך נדד בערי מרוקו. יש המסבירים כי גזר על צמו גלות בעקבות מקרה שבו מת אדם עשיר בעקבות הקפדה שרבי חיים הקפיד עליו על כי רצה לקנות מהבשר המיועד לצדקה. משלא נולדו לו ילדים נשא אשה נוספת, אסתר, ושתי נשותיו חיו עמו עד יום מותו. לאחר פטירת חמיו, נקלע לסכסוכים משפטיים קשים עם מוסלמים ויהודים שעמדו בקשרי מסחר עם חמיו, ובגין אחד מהם אף ישב לתקופת מה בכלא. כמו כן, משפחתו נקלעה לסכסוך כספי חמור עם משפחת ביבאס, וכן המצב הכלכלי והבטחוני במרוקו החל להתערער (הוא מעיד כי את ספרו "חפץ ה'" כתב בתקופה רווית פרעות, ועל כן לא תמיד יכול היה להתרכז בכתיבה כיאות). בשנת תצ"א, בהיותו בן 35, נסע לאמסטרדם שבהולנד על מנת להדפיס את ספרו "חפץ ה'". עם חזרתו גילה כי יריביו במרוקו נישלו אותו מבית מדרשו, אז גמלה בלבו ההחלטה הסופית לעלות לארץ ישראל. בדרכו עבר לפס, שם לימד בישיבתו של רבי שמואל אבן אלבז. בשנת תצ"ט עבר לטיטואן, משם נסע לאלג'יר וממנה הפליג לליוורנו שבאיטליה. בליוורנו המשיך ללמד תורה לבני הקהילה, ואף לנשות הקהילה, וכן ללמד מספר תלמידים שבאו עמו ממרוקו. בליוורנו הדפיס את ספריו "אור החיים (השני)" ו"פרי תואר". כמו כן, החל לארגן את התשתית לעלייתו לא"י, שבה תכנן לייסד ישיבה גדולה. הוא פנה לעשירי ליוורנו על מנת שירימו את תרומתם, וייסד "ועד נאמנים" מעשירי ליוורנו שדאג לממן את פעילות ישיבתו. הוא גייס תלמידים ממרוקו, ולאחר מכן יצא במסע גיוס כספים ברחבי איטליה. בסוף שנת תק"א החל במסע עם תלמידיו מאיטליה לכיוון אלכסנדריה שבמצרים, שם שהו מפני מגפה שפרצה בירושלים, ויצאו בהפלגה לעכו. בשל המגפה בירושלים נשארו תקופה מסוימת בעכו, והסתובבו בערי הגליל. הם ערכו מסע בקברי הצדיקים בגליל, והגיעו עד טבריה. בחודש חשוון תק"ב ייסד את ישיבתו בעכו, שכללה את תלמידיו שעלו עמו מאיטליה ומרוקו לצד תלמידים מצפת שנלוו אליהם. הוצא לו על ידי רבה של טבריה, רבי חיים אבולעפיה לייסד את ישיבתו בעיר ואף לרשת את מקומו הרב אבולעפיה לאחר פטירתו. הרב אבולעפיה ניסה לשכנעו כי מצב החיים בירושלים קשה ביותר, ועדיף לחיות בטבריה. לבסוף החליט שלא להיענות להצעתו, ולעלות ירושלימה. תקפה קצרה התגורר בפקיעין. באלולתק"ב עלתה החבורה לירושלים, שם הקים ישיבה בחצרו של רבי עמנואל חי ריקי. בישיבתו למדו נגלה ונסתר, והחלה להיווצר סביבו קהילה גדולה מבני ירושלים, שכללה גם תלמידי חכמים. בין הבולטים שבתלמידיו באותה תקופה נמנה רבי חיים יוסף דוד אזולאי (החיד"א), ולפי מקורות מסוימים גם רבי אברהם גרשון מקיטוב (גיסו של הבעל שם טוב). לצד פעילותו התורנית המרכזית בירושלים, עסק גם בצרכי ציבור, ופעל למען הקהילה אל מול המושל העות'מאני של העיר. בירושלים שהה פחות משנה. בקיץ תק"ג החל לדבר עם תלמידיו על הגאולה הקרבה, והורה להם להכין את עצמם, אולם לאחר תקופה אמר כי הוחמצה השעה. מיד לאחר מכן חלה, וממחלתו נפטר בט"ו בצמוז תק"ג (1743), בגיל 47. הוא נקבר בחלקת הספרדים במורדות הר הזיתים, סמוך לקבר רבי חזקיה די סילוה (בעל "פרי חדש").

שיעורי תורה

שיעור באור החיים הקדוש	ע"י הרב חיים ביטון הי"ו רחוב ברקת 15 כל מוצ"ש
תהילים ושיעור לנשים	אצל משפחת עטיה רחוב אבני החושן 46 בשעה 16:45
קבלת שבת לבנות	בזמן הדלקת נרות אצל משפחת ר' דוד ירושלמי הי"ו, רחוב נופך 9, ממתקים והפתעות!
מתמידים לבנים	כל ערב עם הרב יעקב דרשן הי"ו בבית הכנסת הספרדי ממתקים והפתעות ונחת אמיתי!
בתיה לבנות	בבית הכנסת החסידי בשעה 15:30 על ידי משפחת קוהלי הי"ו לבנות עד כיתה ח'

תהלים לבנים - תהלים לבנות - שיעורים בהלכה - שיעורים בגמרא - שיעור בזהר - שיעור דף יומי מפורסם בבתי הכנסת

שירותי דת וגמילות חסד

לתיאום בענין טהרה:
שאלות בהלכה וטהרה:
שאלות בהלכה וטהרה:
דיני תורה בדיני ממונות ושכנים:
גמ"ח תרופות:
גמ"ח רדיאטורים לחימום:
מיץ ענבים:
כרית של ברית:
גמ"ח בלוני גז:
גמ"ח מזוזות:
הצלה, עזרה ראשונה, זמינים 24 שעות ביממה - אברהם ג'יאן
הצלה, עזרה ראשונה, זמינים 24 שעות ביממה - חיים בלך
גמ"ח פלטות לשבת - משפחת פרלמן:
גמ"ח עריסה לתינוק לחודשים ראשונים:
גמ"ח טיטולים ומטרנה לע"נ אייל בן זהבה ז"ל, ולרפואת טוהר בת שני שרה אנילציה ואדים חמים, לע"נ שמעון בן לאה
אחות מוסמכת לשעת הצורך בשבת (פציעות זריקות וכו'):
אחות מוסמכת לשעת הצורך בשבת (פציעות זריקות וכו'):
גמ"ח כיסאות שולחנות ומזרנים וגמ"ח פלאטה של שבת:
גמ"ח כיסאות שולחנות, כסאות ג' טפחים, סירים גדולים:
גמ"ח כיסאות שולחנות מפות שולחן וכלי הגשה:
גמ"ח מוצצים ובקבוקים:
גמ"ח להמסת אבנים בכליות, החזרת פרקים למקום, וקיבוע:
מקרן, אנילציה, משאבת חלב ידני\חשמלי לע"נ אסתר בת ג'ויה
איסוף וחלוקת מזון למשפחות:
גמ"ח מכשיר ניווט ווייז WAZE:

אילנה טל: 052-7111480
הרב דוד שרעבי טל: 054-2002882
הרב יוסף שטילרמן טל: 02-5715176
הרב עמנואל איפרגן טל: 058-7188158
גב' שולה ויטנשטיין טל: 054-8441374
הרב מרדכי ויטנשטין טל: 054-8441374
משפחת בן ישי טל: 054-8402564
משפחת נחמני טל: 050-5245392
משפחת דוד שילמן רח' ברקת טל: 0525712663
משפחת קוהלי אבני החושן 106 טל: 0527659122
אחלמה 10 טל: 0502616377
אחלמה 11 טל: 0587668000
רח' אודם 18 טל: 0584226225
ר' שלמה ברונר: 0547857575
על ידי משפחת ויצמן רחוב ברקת 4 טל: 050-6401440
משפחת בן סימון, טל: 0257110091 0504168728
גב' מטטוב: רח' אודם 16
גב' רינה:
הרב איתמר שעיה טל: 052-6161696
אביאל ירושלמי 0504116009
הרב חיים דדש טל: 02-5711480
משפחת אלקיים טל: 02-5715028
הרב משה קליין טל: 052-3466778
משפחת שרעבי טל: 054-8002882
גב' קרוליין שרעבי טל: 054-6535441
הר' אלעזר לוי טל: 0548590029

HARSHMUEL.COM TASHMA.NET
sharabymail@gmail.com
TEL: 0542002882